

Per un plantejament estratègic de l'economia balear: reflexió per al debat

Carles Manera

Catedràtic departament Economia Aplicada, UIB.
Conseller del Consell de Govern del Banc d'Espanya.

ESQUEMA

- 1. Introducció: Estratègia i Tàctica.
- 2. Planificar: treballar per adaptar-se.
- 3. Noves mètriques per a millorar l'estratègia.
- 4. Conclusió: planificar per redreçar el futur.

1. Introducció

Estratègia i tàctica (a)

- La idea estratègica de canviar el model de creixement econòmic és clau: molts col·lectius ho demanen de forma expeditiva, amb resultats que s'haurien de veure en poc temps, sense dilacions, atenent els forts impactes ecològics i socials que suposa el model actual.
- Altres grups creuen que no cal baratar res, que l'objectiu és prou clar, car el model present proporciona benestar al conjunt de la població.

Estratègia i tàctica (b)

- Canviar una pauta de creixement té costos de transició. Saber quins poden ser i com es finançaran dits costos és una primera derivada.
- El fort creixement demogràfic és imputable a l'efecte crida de l'activitat turística. Però existeix una població local, censada, al marge de la turística, que va augmentant de mica en mica. Els turistes saturen; però els illencs també, amb les seves pautes de consum.
- Les administracions hauran de re-formular les seves polítiques d'assignacions de recursos, si finalment creuen en tot el que hom exposa.
- En definitiva, a l'economia balear, s'està dirimint la necessitat d'una planificació estratègica, amb col·laboració públic-privada, que no eludeixi la tàctica intermèdia, que requerirà, al seu torn, de processos negociadors.

2. Planificar:

treballar per adaptar-se

Turisme i les seves visions (1)

En síntesi, es dibuixen dues perspectives:

- a) La que d'alguna forma esperona una mena de “teoria de la implosió”, un plantejament gairebé apocalíptic sobre els efectes de les activitats turístiques, recolçat en fets que són objectius: les externalitats negatives ambientals –sobretot, però no únicament–, barrejades amb els efectes perniciosos sobre les tradicions culturals, les dislocacions socials i fins i tot els comportaments polítics i electorals.

Turisme i les seves visions (2)

- b) Les teories més positives, no exemptes d'algunes espurnes crítiques, que lideren essencialment les companyies hoteleres, que tenen ressò mediàtic i també intel·lectual en àmbits universitaris i en corrents d'opinió amb clars components pro-turístics. S'accepten algunes de les externalitats, que es pensen afrontar, d'entrada, amb una intensa campanya de promoció “verda” de l'activitat turística.

La diversificació de l'economia i els costos de transició

- Pensar en minvar el pes del turisme en el PIB balear infereix la necessitat imperiosa per trobar alternatives plausibles
- Diversificar, com? En quins sectors? Amb quins protagonistes? I els costos? Decréixer per fer créixer què?
- La transició requerirà de capitals, privats i públics, per tal de fer front als reptes que es presenten si de debò es vol transitar envers una altra manera de créixer i, sobretot, de desenvolupar-se.

3. Noves mètriques per millorar l'estratègia

No n'hi ha prou amb el PIB

- Per què no n'hi ha prou?
- Els economistes hem sacralitzat l'instrument crematístic del PIB com a gran tòtem per deduir l'evolució econòmica, sense pensar en les variables biofísiques que permeten aquest creixement.

Disposar d'una mètrica precisa per diagnosticar millor

- La mesura estrictament monetària del creixement econòmic és insuficient davant de nous reptes com els derivats del canvi climàtic.
- L'objectiu se centra a detectar i mitigar quins impactes –o externalitats negatives– produeix aquest creixement en vessants concretes: producció, consum, entorn.
- Aquest assumpte és de tal magnitud que fins i tot entitats ortodoxes, com els bancs centrals, hi estan entrant de forma decidida, atesa la incertesa –també financera– que presideix les conseqüències del canvi climàtic.

Construcció molt recent d'indicadors...

- Unes propostes concretes, molt recents, s'han presentat (a Manera et al, 2021b i 2021c; Ibestat, 2023; CES, 2023).
- A la nostra investigació, s'han processat, per al cas balear, deu indicadors escollits per al període 2000-2015.
- Aquests són els indicadors escollits:
 1. Consum d'aigua (en hectòmetres cúbics);
 2. Consum d'energia (en tones equivalents de petroli);
 3. Producció de residus sòlids urbans (RSU, en tones);
 4. Emissions de CO2 (en quilotons);
 5. Índex de Gini;
 6. PIB deflactat a valors de 2010;
 7. PIB per càpita deflactat a valors de 2010;
 8. Salaris;
 9. Preu del treball i cost laboral;
 10. Evolució demogràfica.

...Però sense oblidar que hi ha un clar pionerisme balear: exemples

- Col·laboracions entre el CES-IMEDEA-SOCIB-OBSAM, amb indicadors de caire biofísic de gran poder explicatiu.
- El primer pas d'aquest projecte va ser la definició d'objectius de sostenibilitat rellevants localment. D'aquesta manera es van seleccionar indicadors que reflecteixen les dimensions bàsiques i els reptes de la sostenibilitat a les Illes.
- Els objectius també van ser prioritzats i avaluats per una varietat de parts interessades mitjançant mètodes de recerca en ciències socials.
- El desembre de 2007, el sistema i el pla d'implementació van ser adoptats formalment com a dictamen pel CES, i presentat al Govern a finals de 2008. L'any 2009 es va iniciar un projecte pilot d'enllaç a l'illa de Menorca per part de la SOCIB en col·laboració amb Balears. Institut d'Estadística (IBESTAT) i Organització Socioambiental de Menorca (OBSAM). També s'està treballant per integrar el sistema en una estructura de governança de GIZC més àmplia per a les illes mitjançant l'elaboració d'una proposta de Directiva per implementar la GIZC a les Illes Balears.

4. Conclusió:

planificar, redreçar el futur

- Un model de creixement econòmic no es transforma en poc temps, atès que requereix de múltiples acords i consensos, o bé d'enormes desgràcies que el facin ineludible.
- Caldria anar en la primera accepció i no pas en la segona. Per tal de fer efectiu tot aquest ideari, el Govern hauria de tenir una unitat de Planificació, depenent de la Presidència, per tal de que les seves exposicions siguin transversals, i no de part.
- Els reptes del canvi climàtic imposaran organitzacions consemblants a tot el món, car resultarà inviable treballar amb objectius estratègics rellevants sense la governança i, sobretot, sense la visió global d'un Executiu, que hauria de crear porositats amb les empreses privades per tal de fer factible els canvis que, insisteixo, no poden ser abruptes, però que haurien de tenir una cronologia no exagerada i efectiva de manera raonable.